

Rezumat. Interesul în legătură cu problema cunoașterii a fost prezent în preocupările mele încă înainte de elaborarea tezei de doctorat, astfel că, cercetarea filosofiei kantiene a fost, cu ocazia pregătirii doctorale, o *consecință* a acestui interes. Pornind de la ideile fundamentale ale tezei (*Deducția transcendentă kantiană și posibilitatea argumentării de tip transcendent în epistemologia contemporană*), susținută încă în 2006, odată cu exprimarea acestora prin întruparea în studii și texte publicate în cursul și după anul 2006, la finalul lui 2010 a văzut lumina tiparului volumul ***Experimentul rațiunii pure. Deducția kantiană a categoriilor***. Preocuparea față de problema cunoașterii și investigarea proiectului kantian al *Criticii rațiunii pure* m-au condus, inevitabil, către descoperirea modelului categorial al filosofului german, model subiacent monumentalei sale construcții teoretice – *Critica rațiunii pure* (edițiile A și B).

Pentru a ușura sarcina celui interesat și pentru a încuraja apropierea de Kant, în general, în prefața volumului *Experimentul...* am distins între două tipuri mari de raportări: cea istorist-exegetică și cea de tip reconstrucție teoretică. Am încercat apoi o schiță de unificare a acestor două perspective, *nerealizată încă, cel puțin la noi*, manieră care urma să dea seama, în volum, deopotrivă, atât de „intențiile” prezumate ale lui Kant cât și, mai ales, de posibilitățile, de potențialul imens de reconstrucție teoretică actuală. Această perspectivă, considerăm, este una dintre primele contribuții originale și notabile la exegeza kantiană (cel puțin de la noi).

Astfel, în sensul celor de mai sus, problema cheie a *Criticii* lui Kant poate fi descifrată și prin încercarea de a înțelege cât mai profund atât motivațiile kantiene (declarate sau nu) ale scrierii celei de a doua ediții a *CRP* (prima ediție, la 1781, a doua, la 1787), cât, mai ales, semnificațiile teoretice și, *mai ales*, posibilele soluții ale unor probleme ale *Criticii* în general; mai exact, în ce măsură scrierea celei de a doua ediții a clarificat, precizat, modificat teoria primei ediții și a rezolvat unele probleme de acolo și, mai ales, cum pot fi re-considerate aceste modificări din *B din punctul de vedere al performanței unei reconstrucții valide a programului kantian, dar care să implice valențele istoric-exegetice?*

Reușita acestui travaliu a avut două beneficii: pe de o parte, este în concordanță cu perspectiva istorist-exegetică, recuperându-l pe Kant *lui însuși* – interpretarea *Criticii* ar spune, în esență, cam „ceea ce ar fi vrut autorul să spună”, doar că în alt fel, actual; pe de altă parte, prin interpretarea-reconsiderarea unor pasaje fundamentale (în special, „deducția categoriilor” – *metafizică și transcendentă*) am avea nu doar o coerentizare a mesajului fundamental kantian (al primei ediții, în acord și cu exigențele istorist-exegetice) ci și o „actualizare” a acestuia, o validare a teoriei în general.

În interpretarea noastră se rezolvă dificultățile deducției B, se clarifică statutul teoretic al deducției B (ca aparținând unei „teorii de ordinul doi”) și se justifică, odată în plus, statutul *CRP* în general ca „teorie-cadru”. De aici rezultă: teoria *CRP* nici nu răspunde scepticismului (este la alt nivel de generalitate și de abstractizare), nici nu este *direct* corelată cu știința vremii (este la alt nivel de generalitate) și, deci, nu cade sau nu rămâne în picioare odată cu invalidarea unei teorii „la zi” a fizicii. De aceea nu este nici o „revoluție copernicană” și nici o „răsturnare copernicană” – la Kant nu este vorba despre *subiectiv – obiectiv* în sensurile tradiționale. Mai degrabă, Kant a *reconfigurat* raportarea noastră la obiect și la obiectivitate, la ce poate fi știința, științificitatea, raționalitatea științifică. Obiectivitatea/științificitatea acestora rezidă în noutatea absolută a lui Kant: că noi intuim a priori prin formele pure *a priori* ale spațiului și timpului. Cu alte cuvinte, obiectivitatea este atâta obiectivitate de cât suntem noi capabili în procesul cunoașterii, iar nu oglindirea obiectivității în sensul tare, tradiționalist, adică independentă de conștiința și voința noastră.

Din cele de mai sus se desprinde relativ ușor legătura dintre *Experimentul...* și texte apărute ulterior sau chiar înainte. Pentru o coerență a conținutului, prezentarea acestora în teză va fi făcută în primul rând sistematic, deși există o dezvoltare cronologică (predominantă) a poziționării noastre în legătură cu problemele kantiene și ale epistemologiei în general.

În studiul *Some Methodological Aspects towards an Interpretation in Kant's Critique of Pure Reason*, configurez ideea unei metodologii a interpretării *CRP* (B), care pornește de la modificările din ediția B și trimite la reconstrucția din *Experiment...*. Ideea fundamentală a acestui studiu aduce, împreună, explicațiile și exigențele kantiene explicite cu privire la necesitatea celei de a doua ediții a *CRP* și dezvăluirea unei evoluții subiacente a gândirii kantiene, nemanifeste, care transpare pe parcursul intervalului dintre cele două ediții ale *CRP* și care poate fi relevată de înțelegerea unitară a două lucrări „intermediare” (*Prolegomene* și *MANW*), cu cele două ediții ale *Criticiei*. Cele două, dincolo de unele lămuriri ale lui Kant însuși, pot fi considerate adevărați pași pe care proiectul *CRP* îi urmează în edificarea teoriei mature a *CRP* (B): în *Prolegomene* și *MANW* sunt prezente „rezultate” care se vor regăsi în a doua ediție a *CRP*, rezultate care, *foarte important*, până la *Experimentul...*, *nu își aflaseră în exegeză, într-o modalitate care să valideze poziția kantiană rostul, locul și întemeierea în ediția B a CRP* (acest aspect va fi unul dintre momentele reproduse din *Experimentul...*, pe larg, în cuprinsul tezei noastre).

În ceea ce privește al doilea volum de autor, ***Probleme kantiene în epistemologia contemporană*** (2016), aici găsim unele „aplicații” ale ideilor din *Experimentul...* asupra unor probleme ale epistemologiei contemporane (texte publicate și nepublicate reunite tematic):

problema scepticismului în *general* nu este problema lui Kant; autorul *Criticii* a răspuns doar *indirect* scepticismului; filosofia lui nu este un corelat al empirismului logic – a se vedea ***O perspectivă epistemologică privind raportarea lui Kant la scepticism și Comentarii privind răspunsul lui Kant la Hume*** din mapa de lucrări.

Textul ***A Kuhnian Reconstruction of Kant's Concept of «Copernican Revolution»*** (2013), deși nu aparține volumului, este prezentat intercalat întrucât răspunde, sistematic, necesității de a indica o evoluție a cercetărilor noastre. Aici am considerat că Imm. Kant a realizat, prin „teoria-cadru” din *CRP*, în *gândirea filosofică*, nu în filosofia științei sau în epistemologie (deși, unii îl consideră și primul epistemolog!) ceva oarecum analog cu ceea ce a realizat Kuhn în *Structura revoluției științifice* cu statutul certitudinii științifice: *Structura...* ne spune că modelul „științei revoluționare” răspunde unor probleme pe care „știința normală” nu le mai poate rezolva, la fel, teoria din *CRP* ne spune că problemele trebuie reconfigurate și oferă, *indirect*, soluții locale *din perspectiva întregului teoriei-cadru*.

Am arătat, în acest studiu, că destinul istoric al *CRP* vorbește (și) despre destinul oricărei „științei revoluționare”: respingerea, în primă instanță, de către contemporani (cumunitatea oamenilor de știință), *re-considerarea*, într-o manieră cu totul nouă a vechilor probleme (incomensurabilitatea kuhniană), jargonul diferit etc. Aceste elemente reprezintă, de fapt, celebra „schimbare a modului de gândire” (*Gestalt* – Kuhn) față de vechea metafizică.

O idee care se desprinde relativ ușor din cele arătate mai sus, că raportarea la obiect este de un alt nivel decât cel susținut de empirismul logic, că nu avem în față *lucrul în sine*, poziție compatibilă cu cea dezvoltată de Kuhn în *Structura...* este relativ ușor de identificat, sub diferite forme, în alte două studii reunite în al doilea volum de autor (***Darwinismul și unele consecințe epistemologice, O critică a raționamentului teleologic din biologia evoluționistă și creaționism***) și, mai recent, în textul ***Considerații actuale asupra conceptului de teleologie la Kant***.

Aici am avut în vedere, în primul rând, o „aplicație” a ideii de teleologie, dintr-o perspectivă asimilabilă poziției kantiene, în legătură însă cu ideea de evoluție în general (*Darwinismul și unele consecințe epistemologice*), cu „ideea de funcție” din biologia evoluționistă (*O critică a raționamentului teleologic din biologia evoluționistă și creaționism*) și în legătură cu viziunea kantiană din concepția unei cercetătoare, în vogă astăzi (*Considerații actuale asupra conceptului de teleologie la Kant*).

În toate aceste texte, cumva, am testat perspectiva kantiană filtrată de interpretarea noastră la *CRP* din *Experimentul...* în legătură cu probleme care vizează reflectarea epistemologică a caracterului și naturii certitudinii științifice.

În studiul *O interpretarea kantiană a conceptului noician de „undă” în 27 trepte* am urmărit, așa cum ne spune și titlul, o „citire” a textului lui Noica prin prisma „experimentului rațiunii pure” kantian, încercând să conturăm un fel de „pattern” al acestui model, identificabil în lucrarea autorului nostru. În al doilea rând, apropierea de acest text al lui Noica, neluat în seamă la nivelul meritat, ne-a relevat și sugerat o perspectivă cu privire la situația din filosofie, acolo unde gândirea trebuie să-și regândească limbajul categorial, mai ales în urma dificultăților insurmontabile de comunicare cu rezultatele din științe. Această perspectivă, neinformată kantian la Noica, (credem) se suprapune aproape perfect pe modelul experimentului kantian din CRP (B) din interpretarea noastră cuprinsă în *Experimentul...* Acest lucru reprezintă unul dintre elementele care ne-au încurajat să considerăm această structură a „experimentului rațiunii pure” un fel de model, „pattern”, căruia urmează să-i descoperim potențialul și valențele.

Mai reținem atenția în legătură cu două texte (*O perspectivă filosofică asupra semnificației mitului și Filosofia religiei – clarificări conceptuale*), considerate în legătură prin ideea care, cumva, se desprinde din prezentarea celorlalte. Perspectiva asupra posibilității cunoașterii în general presupune sau cere o rezoluție cu privire inclusiv la raportarea la teme *aparent* în afara cadrului metodologic asumat de nucleul cercetărilor noastre. Fenomenul religios, reprezentarea mitologică fundamentală (modelată în forma mitului cosmogonic) nu sunt excluse de perspectiva epistemologică a cercetărilor noastre sau tratate ca redundante: dimpotrivă, împotriva filonului scientist, am încercat să arătăm, aici, că aceste teme sunt nu doar de actualitate, dar reprezintă fenomene legitime, care, prin *natura* lor, fără a exclude alte tipuri de cercetări, pot fi investigate cel mai adecvat cu instrumentele filosofiei.

În ceea ce privește planurile de evoluție și de dezvoltare a propriei cariere profesionale, științifice și academice precum și în legătură cu direcțiile de cercetare și modurile probabile de acțiune corespunzătoare, în secțiunea conferită acestui indicator, vom prezenta succint, în primă instanță, cele mai recente texte care au legătură cu aceste viitoare perspective.

Astfel, texte precum *Despre principiul continuității la Aristotel și Leibniz*, *Despre conceptul de infinit în CRP*, *Despre conceptul de axiomă în Analitica transcendentă*, și, cercetare și studiu în pregătire, *Însemnări cu privire la conceptul de funcție din matematică* vorbesc despre o apropiere de zona filosofiei matematicii și a științei, dar cu uneltele filosofiei. Acest demers se va înscrie, în perspectivă, conform „lecției” experimentului rațiunii pure kantian și concluziilor trase din *Experimentul...*, într-o încercare de investigare, interogare și formulare a unui nou cadru al reflectării categorial-conceptuale a celor mai importante momente și rezultate ale științei actuale. Din acest punct de vedere, în urma unor

direcții și strategii ce vor fi precizate ulterior, vor fi problematizate și considerate, în această nouă lumină, concepte precum: cauzalitate, relație, timp, spațiu, realitate etc. Aceste direcții vor fi susținute în continuare de documentări și studii temeinice în zona științelor exacte (matematică, fizica teoretică, etc.), de participări la manifestări științifice de profil, lucru în echipe mixte de cercetare (în eventuale proiecte de cercetare).

În finalul acestui scurt rezumat adaug, extrem de succint, realizările științifice relevante pentru domeniul de interes care caracterizează munca mea de cercetare în general, de-a lungul anilor precum și unele rezultate profesionale notabile: 2 volume de autor publicate la edituri naționale de prestigiu (Editura Academiei Române, Editura Grinta, recunoscute CNCIS); editarea (în colaborare cu Acad. Alexandru Boboc) a unei opere fundamentale a filosofiei universale – *Fenomenologia spiritului*, (G.W.F Hegel); editarea a nu mai puțin de 8 volume colective de specialitate; 4 studii publicate în reviste de specialitate indexate în baze de date internaționale recunoscute (dintre care 2 în ISI Web of Knowledge); peste 20 de studii publicate în reviste de specialitate recunoscute/clasificate CNCS sau în volume colective apărute la edituri cu prestigiu național; peste 25 de comunicări la congrese, conferințe, simpozioane naționale și internaționale; participări la proiecte de cercetare în cadrul Institutului de filosofie al Academiei Române și la un Grant al aceleiași instituții în calitate de cercetător, etc.